DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

Daginstitutioners betydning for udsatte børns læring og trivsel – en udvidet undersøgelse af en målrettet intervention og dens effekt (HPA)

En introduktion

Bente Jensen, lektor, phd. projektleder

Forskningsprojektet knytter sig til en overordnet interesse for, hvordan et samfund gennem dets sociale satsninger over for 3-6 årige udsatte børn i daginstitutioner (Serviceloven, 2006, Dagtilbudsloven, 2007) kan opnå positive resultater i 'kampen' imod social ulighed.

Udsatte børn defineres her som børn præget af en opvækst under socialt belastende vilkår. Vi ved fra omfattende uddannelses- og sociologisk forskning, at socialt belastende vilkår i hjemmet øger risikoen for, at udsatte børns udviklingspotentialer ikke udfoldes optimalt eller i værste fald påvirkes i negativ retning. Generelt viser forskningen, at der findes en sammenhæng mellem forældrenes og børnenes livschancer, både med hensyn til indkomst, uddannelse, livslængde og andre vigtige parametre, for at skabe og fastholde et "godt" liv og opnå integration i sociale sammenhænge. Hvor forskningen tidligere fokuserede på forskelle mellem forældrenes økonomiske formåen og børnenes livschancer, tegner moderne forskning et mere nuanceret billede, som især peger på, at det er forældrenes kompetencer i bred forstand, fx uddannelse og anden kulturel kapital, der har indflydelse på, hvordan det går deres børn med hensyn til udvikling, trivsel og sundhed (Jæger & Holm, 2007, Jensen et al., 2008). Endvidere peger forskningen på, at en samfundsmæssig satsning via intervention i daginstitutioner kan påvirke udviklingen i positiv retning (Jensen, 2005, 2007, Ploug, 2007).

Nyere forskning giver anledning til at antage, at hvis man ønsker at påvirke og ændre de livsbaner eller risici, som er knyttet til opvæksten, skal man starte tidligt i børnenes liv, og her kommer daginstitutionsperioden i centrum. Det er stadig et forskningsfelt at påvise rigtigheden i denne antagelse, og det er samtidig relativt uudforsket, hvad man skal gøre for at påvirke børns livschancer i den tidligste fase idet der indtil videre ikke har været data af tilstrækkelig høj kvalitet til rådighed, fx eksperimentelle data. Økonometriske analyser viser ikke desto mindre, at det netop er gennem tidlige indsatser, at mulighederne skal og kan findes (Esbing Andersen, 2003), men det er så meget desto mere vigtigt at undersøge, hvilke former for indsatser i dagtilbud, der faktisk sættes i værk og virker. Det er endvidere et vigtigt forskningsfelt at belyse, om de faktisk gennemførte tidlige indsatser reelt er gearet til at give udsatte børn nye og andre muligheder, end de ellers ville have haft, hvis samfundet ikke sætter ind.

Der har igennem de seneste år været en stigende fokus på børn fra ressourcesvage hjem og hvad man kan gøre for at give disse børn en bedre start på livet. Denne skærpede fokus kommer fra politisk såvel som fra forskningsmæssig side. I Danmark har denne fokus udmøntet sig i både lovgivning og forskningsinitiativer. Fra 1999 sattes forskningsprogrammet om Social arv i søen ved SFI, og en række forskningsbaserede publikationer produceredes. Det, der dengang kendetegnede udviklingsprojekter og forskningen, var, at der ikke var tradition for interventionsstudier endsige undersøgelser af effekt - og projekter gennemført som eksperimentelle design havde slet ikke set dagens lys i Danmark. Der savnedes (og savnes stadig)

udvikling og forskning, som kan gøre os mere 'træfsikre', når tiltag skal evalueres ud fra kvalitet, og nye tiltag sættes i søen.

På den baggrund etableredes fra 2005 det Strategiske Program for Velfærdsforskning (SPV) (Socialministeriet), hvor fokus mere blev rettet imod spørgsmål om effekt. I den sammenhæng blev projektet, som danner grundlag for nærværende ansøgning: "Handlekompetence i pædagogisk arbejde med udsatte børn og unge – indsats og effekt" (HPA-projektet) imødekommet. I HPA-projektet er udviklet en intervention, som implementeres i udvalgte institutioner i to kommuner. Der er tale om et eksperimentelt design, og dets effekter evalueres på kort sigt ved at belyse, om børn fra interventionsinstitutioner klarer sig bedre end børn fra referenceinstitutioner (N=3000 børn i alderen 3-6 år). Det falder imidlertid uden for SPV-bevillingens rammer at belyse effekterne mere indgående på måder, som multivariate analyser giver mulighed for. Endvidere falder det uden for projektets rammer at identificere betingelser, som kan være af afgørende betydning for effekt. En væsentlig pointe har været som metode at satse på ejerskab, tid og kontinuitet og dette ud fra en antagelse om, at udvikling af og i praksis sker gennem lærende og kommunikerende praksisfællesskaber. Antagelser om 'best practice' og 'træfsikkerhed' knytter an til et organisatorisk læringsteoretisk grundlag.

Det er her nærværende projekt: "Daginstitutioners betydning for udsatte børns læring og trivsel – en udvidet undersøgelse af en målrettet intervention og dens effekt (HPA)" tager afsæt. Dette projekt er finansieret af Trygfonden og gennemføres 2009-10.

Projektets succeskriterium
Formålet med projektet er at belyse det fundamentale spørgsmål: Kan fokuseret intervention i daginstitutioner fremme udsatte børns livschancer på kort og længere sigt og under hvilke betingelser? Sagt på en anden måde: Vil en fokuseret intervention i daginstitutioner resultere i øgede livschancer for udsatte 3-6 årige børn ved at styrke deres kompetencer intellektuelt, personligt og med hensyn til at indgå i sociale netværk på lige fod med deres jævnaldrende, og hvordan spiller givne rammefaktorer og vilkår ind? Kan vi identificere den mest 'effektive' intervention, og kan vi endvidere identificere effekter, der må forventes at række videre frem til skolegang og uddannelsessystemet?

Det er ambitionen med nærværende udvidede projekt at komme så langt med analyser af effekter af den tidlige indsats (HPA), at fremtidige satsninger kan bygges op på et stærkt evidensbaseret grundlag, som vi allerede hat set ansatser til (se Jensen et al., 2009). Resultatet af projektet formidles til praksis- og forskerfeltet. Blandt andet ved det 'Lærende seminar' som afholdes den 3. december 2009 for kommuner, beslutningstagere og praktikere. Seminaret tilrettelægges så forskningen bringes i spil med brugerne. Formidling finder endvidere sted over for begge felter via publiceringer i form af artikler og samlede rapporteringer målrettet modtagerne.

Hvem er projektets målgruppe, og hvordan vil de få glæde af det?
Projektets umiddelbare målgruppe er 3-6 årige danske børn, som vokser op under socialt belastende vilkår. Disse børn risikerer at have forringede livschancer i forhold til deres jævnaldrende i børnehaven, skolen og det senere uddannelsessystem og deres videre sociale og samfundsmæssige position. Projektets resultat kan forbedre disse børns læring og trivsel, personlig og socialt – her og nu og på længere sigt.
Projektets mere indirekte målgruppe er politiske beslutningstagere, kommuner, praktikere, kort sagt alle med ansvar for at forbedre (forny) velfærdssamfundets indsatser over for udsatte børn. Disse grupper vil få glæde af projektets resultater ved både at få et evidensbaseret grundlag at arbejde videre på og dels få metoder til på et mere kvalificeret grundlag at kunne identificere og udvikle metoder og rammer for fornyelse (innovation) i retning af en 'best practice'.